

DE BARCELONA A BELGRAD. LA TERCERA GUERRA TURCA (1714-1718) I ELS EXÈRCITS HISPÀNICS¹

Agustí Alcoberro
Universitat de Barcelona
www.agustialcoberro.cat

Resum

L'evacuació aliada de Catalunya, el juliol de 1713, va afectar uns dos mil cinc-cents oficials i soldats hispànics. Aquests, arribats a l'estat de Milà, van ser organitzats en tres regiments de cavalleria, comandats respectivament pels generals Manuel Silva y Mendoza, comte de Galve, Pedro Morrás, i Gaspar de Córdoba; i dos d'infanteria, a les ordres dels generals Juan de Ahumada y Cárdenas, comte d'Ahumada, i Antonio de Portugal y Toledo, comte d'Alcaudete. Els soldats s'hi desplaçaren amb les seves famílies. Tots seguit, els cinc regiments van ser traslladats a Hongria, i van participar en les campanyes de 1716 i 1717 de la Tercera Guerra Turca. També hi van participar molts dels exiliats de 1714, en qualitat d'agregats a aquests regiments o bé mitjançant una companyia de voluntaris, que comandà el coronel Manuel Desvalls. Les Paus de Passarowitz (1718) i d'Utrecht assenyalen el moment de màxima expansió dels dominis dels Habsburg germànics. La imatge de l'emperador Carles VI com a campió de la cristiandat en la lluita contra els musulmans va tenir repercussions literàries i de propaganda també a l'exili. La conquesta del Banat de Temesvar va obrir a l'Imperi les portes d'una nova colonització, en el marc de la qual es fundà la Nova Barcelona. I a Viena, ciutat inicialment vetada a l'exili popular, s'iniciaren les obres de construcció de l'Hospital d'Epanyols, la destinació de molts dels ferits en aquella guerra.

L'esclat de la Tercera Guerra Turca i els seus precedents

Com en les guerres precedents entre l'Imperi Germànic i l'Imperi Otomà, l'esclat de la Tercera Guerra Turca coincideix amb un moment de gran tensió internacional i de conflicte obert o proper entre els Borbons i l'Imperi Germànic. És prou sabut que ja el 1703, en paral·lel amb la invasió francobavaresa d'alguns territoris hereditaris dels Habsburg (*Erblande*), Hongria inicià la revolta contra la dinastia austríaca. Aquest moviment recollia l'oposició al procés de germanització que vivia aquell país, i que s'havia concretat, entre altres mesures, en la no convocatòria de les corts hongareses des de 1687, l'augment de les taxes i la introducció de les lleves militars. En aquell context, els hongaresos van proclamar la independència i van nomenar com a rei el príncep Ferenc II Rákóczi, com explica en una altra ponència d'aquesta sessió el professor Ferenc Tóth.

Al front occidental, les victòries dels imperials a Blenheim (agost de 1704) i Torí (setembre de 1706) van permetre alleugerir la tensió i transferir efectius al front oriental. Això permeté a les tropes imperials derrotar els hongaresos a Trecsén (agost de 1708) i, finalment, signar la pau de Szagád (abril de 1711). Per aquesta pau, Hongria es reincorporà al conglomerat governat pels Habsburg des de Viena. A canvi, els hongaresos van obtenir l'amnistia, la llibertat religiosa i el manteniment de les pròpies lleis i institucions –i, en definitiva, una posició sòlida per a la seva supervivència com a nació política que, a mitjà termini, ben entrat el segle XIX, l'havia d'eleva a la categoria de soci en l'imperi bicèfal austrohongarès.

Però la tensió en el front oriental va reaparèixer aleshores de la mà de l'Imperi Turc. A la fi de 1714, els otomans van envair amb força èxit les posicions de la República de Venècia al Peloponès i a Dalmàcia, tot amenaçant la mateixa supervivència de la república adriàtica. Les victòries turques posaven en qüestió les fronteres orientals dels Habsburg.

1. Aquest estudi s'inscriu en el marc dels grups de recerca 2009SGR00318 (CIRIT), HAR2011-26769 (MEC) i HAR2012-32655 (MEC).

Altres tant s'esdevingué l'abril de 1716, quan els turcs conqueriren de manera definitiva el Peloponès. En aquell context, l'emperador Carles VI, el Carles III dels seus seguidors hispànics, va concloure l'aliança amb Venècia per mantenir l'estatu quo sorgit de la Pau de Carlowitz (1699), que havia posat fi a la Segona Guerra Turca.²

Carles va obtenir aleshores el compromís d'ajut econòmic per part del Papat. I el que encara era més important: garanties per part de Felip V que no aprofitaria aquell context per intentar arrabassar-li les possessions italianes que els Habsburg havien obtingut com a conseqüència de la Pau d'Utrecht. Com veurem, aquest compromís, segellat davant Roma, va ser apoteòsicament incomplet. I les tropes del primer Borbó hispànic van conquerir Sardenya (1717) i van envair Sicília (1718) tot aprofitant la inferioritat militar habsbúrguica a causa del desplaçament d'efectius a la frontera turca.

En tot cas, les tropes imperials van entrar en combat tot seguit, l'estiu de 1716. Convé destacar ara que entre els 125.000 homes que aproximadament va mobilitzar l'exèrcit dels Habsburg, uns 3.000 eren súbdits hispànics de Carles III. I que, com veurem, la seva participació en la guerra va ser fins i tot més important del que caldria esperar d'uns efectius que sumaven tot just el 2,4 % del total de forces mobilitzades.³

Cal esmentar, però, abans de centrar-nos en aquella contesa, que la presència hispànica, i en concret catalana, en les guerres germanoturques tenia importants precedents. Així, com explicà coetàniament el professor d'*studia humanitatis* de la Universitat de Barcelona Martí d'Ivarra, un nodrit grup de nobles catalans es desplaçà a Viena amb l'objectiu de col·laborar a trencar el setge turc de 1532.⁴ Un segle i mig després, el nou setge de 1683, en el marc de la Segona Guerra Turca, va mobilitzar a Catalunya un contingent força més nombrós, del qual formaren part, entre altres, uns seixanta menestrals barcelonins, que van ser incorporats al regiment del general Starhemberg —que, casualitats del destí, més tard esdevindria el darrer lloctinent de Catalunya. Els voluntaris catalans van participar en els principals episodis d'aquella guerra, com la conquesta de Buda. Les seves accions van ser seguides amb gran interès per l'opinió pública local, i van generar un important augment en el nombre de publicacions impreses a Catalunya.⁵

Els cinc regiments hispànics i la companyia de voluntaris

L'estiu de 1713 uns 2.500 soldats, oficials i comandaments hispànics van participar en l'evacuació de les tropes imperials de Catalunya. Com alguns centenars d'aristòcrates i alts funcionaris civils de la cort de Barcelona, que també van marxar aleshores, ho van fer acompanyats de les seves famílies.

Com explica el cronista català Francesc de Castellví,⁶ les tropes de cavalleria van ser reformades a Codogno, a l'estat de Milà, el 13 de novembre de 1713. Amb aquesta reforma es van constituir tres regiments al peu espanyol, és a dir, formats per uns cinc-cents homes i cavalls. Els regiments es van posar sota les ordres, respectivament, de Manuel de Silva y Mendoza, comte de Galve; de Pedro Morras, i de Gaspar de Córdoba. Si bé en el primer hi havia una important presència d'oficials estrangers, els altres dos eren formats exclusivament per militars hispànics, molt majoritàriament procedents de la Corona de Castella. Cal dir, també, que el 1715 Pedro Morras es retirà al convent de Santa Maria dels Àngels d'Assís, motiu pel qual el seu regiment va passar a mans de Juan Jacinto Vázquez y Vargas.

Les tropes d'infanteria hispàniques van ser reformades a Gènova i a Milà també durant la tardor de 1713. D'aquella reforma en sorgiren dos regiments, altra vegada al peu espanyol, que van ser comandats respectivament pels generals Juan de Ahumada y Cárdenas, comte d'Ahumada, i Antonio de Portugal y Toledo, comte d'Alcaudete.

Els cinc regiments van ser traslladats a Hongria, a la frontera turca, el 1714. Allí van romandre, de manera preferent, en les següents dècades. És significatiu, en aquest sentit, que l'Imperi optés per deixar la defensa dels regnes italians a tropes alemanyes, i que en canvi destinés els soldats hispànics a una frontera molt més llunyanca, i amb un enemic de religió i cultura totalment diferents. No sembla descabellat inferir que el comandament imperial va veure en aquesta mesura una garantia per evitar qualsevol temptació de deserció per part dels soldats hispànics —que, d'altra banda, eren professionals veterans, de solvència contrastada.

2. C. INGRAO, *The Habsburg Monarchy 1618-1815*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, pp. 53-149; P. ROY, F. TÓTH, *La défaite ottomane. Le début de la reconquête hongroise (1683)*. Economica, Paris, 2014. Sobre el príncep Eugeni de Savoia, vegeu: A. HUSSLEIN-ARCO, M. L. VON PLESSEN (eds.), *Prince Eugene, general-philosopher and art lover*, Hirmer Verlag, Viena, 2010.

3. A. ALCOBERRO, *L'exili austriacista (1713-1747)*, Fundació Noguera, Barcelona, 2002, 2 vols., vol. I, pp. 136-149, vol. II, pp. 391-400; «Presència i ecos de l'exili austriacista hispànic a la Tercera Guerra Turca. L'*Epopeia panegírica* de Vicent Díaz de Sarralde (Nàpols, 1718)», *Aguaitis*, 24-25 (2007), pp. 73-96.

4. P. TOMIS, *Històries e conquestes dels reis d'Aragó e comtes de Barcelona*, Bagà, 1990 (reimpressió facsímil).

5. Z. FALLENBÜCHL. «Espanyols en Hongrie au XVIIIe siècle», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, LXXXII (1979); P. MOLAS. «Catalunya i la lluita contra els turcs», dins *Catalunya i la Casa d'Àustria*. Barcelona, 1996, pp. 263-282; X. CAMPRUBÍ, *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*. Tesi doctoral inèdita. Universitat de Barcelona, Barcelona, 2014.

6. F. DE CASTELLVÍ, *Narraciones históricas* (edició a cura de J. M. MUNDET i J. M. ALSINA). Fundación Elías de Tejada y Erasmo Pèrcopo, Madrid, 1997-2002, 4 vols., vol. III, pp. 578-581 i 683-686; vol. IV, pp. 587-589 i 615-617; ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, vol. I, pp. 136-149.

En tot cas, quan la Tercera Guerra Turca esclatà definitivament, la presència militar hispànica es completà amb la formació d'una companyia de voluntaris comandada pel coronel Manuel Desvalls i de Vergós, l'heroi de la defensa de Cardona, que havia obtingut una capitulació molt avantatjosa el 18 de setembre de 1714, set dies després de la caiguda de Barcelona. Per aquella capitulació, els comandaments i oficials de la guarnició de Cardona i dels fusellers de muntanya repartits pel país van marxar a l'exili. Per aquest motiu, a diferència dels regiments professionals, la companyia de voluntaris va ser formada bàsicament pels homes de 1714, és a dir, pels que l'estiu de 1713 van optar per restar a Catalunya i van marxar després de la derrota de l'onze de setembre. Així, entre els seus comandaments cal destacar el coronel Pau de Thoar, que comandà la fortalesa de Montjuïc durant el setge de Barcelona, i que esquivà l'ordre de lliurar-se a les noves autoritats el 22 de setembre de 1714, tot passant a la clandestinitat i tot seguit a l'exili. Altres comandaments provenien dels fusellers de muntanya, o exèrcit exterior, com el coronel Pere Brichfeus, o havien participat en l'última defensa de Barcelona, com el tinent coronel Martí Subiria, o Zuviria, que, com és prou sabut, recentment ha estat rescatat de l'oblit per una novel·la.⁷

A l'última hora, també els cinc regiments professionals hispànics van omplir els seus buits amb exiliats de 1714, que s'hi van incorporar en qualitat d'«agregats», és a dir, substituïts provisionals. Així, el regiment de Vázquez (abans de Morras), que ja comptava a l'inici de la guerra amb els capitans catalans Ermengol Amill, Josep Minguet i Joan Porta, va incorporar aleshores, en qualitat d'agregat, el sergent major Francesc Desvalls i d'Alegre (fill d'Antoni Desvalls i de Vergós), a més d'altres capitans, tinent i «tinents vius». El regiment d'Alcaudete va incorporar com a capità agregat, entre d'altres, Antoni Llorach i de Moixó, que durant la Guerra de Successió havia restat a Nàpols. De la mateixa manera, també la resta de regiments van ser omplerts prioritàriament amb exiliats.

La diferència entre el nombre d'oficials i soldats suposadament enquadrats a cada regiment i el seu nombre real acostumava a ser prou important en tots els exèrcits. Per això era habitual que, davant l'esclat d'una nova guerra, els comandaments militars recorreguessin als «agregats». En el cas dels regiments hispànics, cal tenir en compte també un altre fet, que descriu de nou Francesc de Castellví: la gran mortaldat provocada el 1715 per la destinació provisional dels tres regiments de cavalleria en una zona d'aiguamolls, fortament insalubre, prop de Buda.⁸ Escriviu el cavaller de Montblanc:

Los tres regimientos de caballería españoles y cuatro de húsares y corazas que estaban bajo la orden del general Grenar pasaron a acamparse a Tolna, no muy distante de Buda, situación malsana por la vecindad de los marastros [és a dir: pantans], donde quedaron acampados cuatro meses y murieron más de 300 españoles, entre hombres, mujeres y niños.

Les campanyes més importants es realitzaren els estius de 1716 i 1717.⁹ En el primer any, la victòria de les tropes del príncep Eugeni a la batalla de Peterwardein (5 d'agost) suposà la mort d'uns 30.000 turcs i l'ocupació del Banat; l'assalt de Temesvar va ser precedit, però, per un setge molt dur. A la segona campanya, l'exèrcit imperial comptà amb sis vaixells, armats cada un d'ells amb una seixantena de canons, que navegaren pel Danubi fins a Belgrad i posaren setge a la plaça. La batalla de Belgrad (16 d'agost) suposà la destrucció de l'exèrcit otomà i l'ocupació de la ciutat. En aquestes condicions, els turcs hagueren de signar la Pau de Passarowitz el 21 de juliol de l'any següent. Com ha assenyalat l'historiador Charles W. Ingrao, la Tercera Guerra Turca va ser l'única gran victòria obtinguda per la monarquia austríaca entre 1526 i 1849 sense pràcticament ajut estranger.¹⁰

La participació dels regiments hispànics va ser important. Tots van participar en la batalla de Peterwardein. Els regiments d'infanteria d'Ahumada i d'Alcaudete van ser presents també en l'ocupació de la fortalesa de Temesvar, coneguda com la Palanca. Aquest darrer va ser el que n'inicià l'assalt. Contràriament, a la batalla de Belgrad, el protagonisme correspongué als regiments de cavalleria.

De la duresa de la guerra en donen bon compte les llistes de soldats que abandonaren el front, amb autorització o sense, i que foren confegides o arribaren al Consell d'Espanya. Destaca una llista d'oficials d'infanteria agregats

7. Per contra, el coronel Francesc Busquets i Mitjans, que el 1715 ja era a Viena, procedent de Nàpols, i prèviament de Mallorca, ja no s'incorporà a l'exèrcit imperial. Vegeu J. BERENGUER. «Els oficials de l'exèrcit austriacista a l'exili: el cas de Francesc Busquets i Mitjans», *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, 32 (2012), pp. 195-238.

8. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 468; ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, vol. I, p. 99.

9. Es pot trobar una descripció exhaustiva dels esdeveniments i dels seus participants a la crònica coetània d'autor anònim: *Histoire de la guerre de Hongrie pendant les campagnes de 1716, 1717 et 1718. Ornée du Plan de Belgrade assiegée en 1717. Avec un précis historique et politique de ce qui a donné lieu à la rupture du Traité de Passarowitz & à la guerre de 1737* (n'hem consultat l'edició de Viena, 1788, conservada al Kriegsarchiv).

10. INGRAO, *The Habsburg Monarchy...*, cap. 4.

*que con licencia de los coroneles vinieron a la corte, para solicitar los sueldos en Nápoles, en atención a estar impedidos y con crecida familia, a cuyo reyno se fueron (dicen que en virtud de licencia verbal que se les dio).*¹¹

Hi són ressenyats cinc capitans i altres tants tinents i alferes i un caporal. N'hi ha d'avançada edat, com el capità Juan Ruiz de Velasco, que afirma tenir 60 anys; i d'altres amb un llarg historial de serveis, com el capità Antonio Grande, que havia servit 44 anys, o el també capità Francisco Matías López, que ho havia fet durant 40 anys. D'ells, només cinc obtingueren la pensió de jubilats al regne de Nàpols: el tinent Pablo del Barco i els alferes Juan Ventura Gómez, Mateo Imperio, Erico Ferrari –que «*presenta la lizencia que obtuvo de su coronel Fabre*»– i Antoni Josep Sanna –que «*está calificado por el Consejo de Guerra*». D'altra banda, el capità Juan Villarroel, que «*por enfermo y viejo renunció a la compañía que tenía en el regimiento Borda quando partió para Ungría*», va ser objecte de noves indagacions (el Consell respon: «*dirá el secretario*»). Quant als altres, la decisió del consell és contundent: «*Todos están ya en Nápoles y son reprobados [mot subratllat]; ni se ha de hablar más de ellos*».

Una altra llista ressenya un total de 50 oficials i suboficials agregats als regiments espanyols i italians a Hongria «*que en diferentes tiempos se fueron a Italia, y han dexado huecos que hasta ahora no se han llenado*». ¹² És probable que aquest tipus de llistes fossin trameses pel Consell de Guerra al Consell d'Espanya, amb l'objectiu que aquest s'encarregués de localitzar i castigar els desertors, ja que tots ells residien als dominis italians.

En un sentit ben diferent, disposem també d'una *Lista de los oficiales de guerra que han echo cambio con otros y se han agregado a los regimientos de Ungría*,¹³ que registra un total de divuit permutes i cinc incorporacions netes.

Els elements simbòlics

Segons Francesc de Castellví,¹⁴ les banderes dels regiments dissolts el 1713 van ser dipositades en diversos temples d'Hongria i dels nous territoris de frontera. A la catedral de Buda van anar a parar les dels regiments de Reials Guàrdies Catalanes, de Saragossa, de Marulli i de Laborda. A la catedral de Belgrad, les dels regiments d'Ahumada, de la ciutat de València, del regne de València, de Ferrer i de Granada. Finalment, a la seu d'Essek van ser dipositades les de Cartagena, de la Reina, de Ricardi i de Shower. D'aquestes banderes no n'hem sabut res més.

Hi ha, si més no, un altre episodi sorprenent en el conjunt de ressons hispànics de la Tercera Guerra Turca. El protagonitzà el comte d'Alcaudete, i en vam parlar ja en un congrés aquí mateix, al Museu d'Història de Catalunya, el 2005.¹⁵ Francesc de Castellví s'hi referí, per bé que de manera breu, a les *Narraciones históricas*. Com afirma el cronista de Montblanc:

*Al capitular Temesvar y Belgrado, se hallaron de vanguardia en los ataques los regimientos españoles, y por esta razón logró el coronel conde de Alcaudete las llaves de una y otra fortaleza, y para eterna memoria logró trabajar de primoroso arte dos figuras de plata, que representaban dos ángeles, y en sus manos las llaves, que remitió a España por dádiva al Santuario de Nuestra Señora de Guadalupe.*¹⁶

Com acostuma a passar amb les notícies de Castellví, la informació és rigorosament certa. Les dues figures de plata, de gran qualitat, van ser lliurades al monestir extremeny poc després de la Pau de Viena (1725), i en qualsevol cas abans que expirés el priorat de fray Antonio de León (gener de 1727). Hi féu referència Tomás López en el seu viatge per Extremadura de 1798.¹⁷ López, a més, transcriví les inscripcions que acompanyaven –i acompanyen– les imatges. Ens sembla interessant reproduir-les aquí, pel seu alt valor històric. La primera, referida a la conquesta de Temesvar, diu així:

Ymperando Carlos Sexto, mandando sus armas el príncipe Eugenio de Saboya, con el favor de Dios y la interzesión de su madre, las tropas alemanas pelearon con los turcos en el campo de Peterbaradín, en cinco de Agosto de mil setecientos y diez y seis. Y aunque los infieles hicieron notable resistencia, los christianos zerraron con ellos tan valerosamente que los desbarataron. De aquí pasaron con increíble presteza a ponerse sobre Temesbar. Y estando de guarnición en la trinchera don Antonio de Portugal y

11. ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, vol. II, pp. 394-396.

12. *Ibidem*, pp. 396-398.

13. *Ibidem*, pp. 398-400.

14. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, pp. 575-581.

15. ALCOBERRO. «Catalunya davant l'escenari europeu a la Guerra de Successió», dins *L'aposta catalana a la Guerra de Successió, 1705-1707*, Museu d'Història de Catalunya, Barcelona, 2007, pp. 35-46.

16. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 558.

17. T. LÓPEZ, *Extremadura por López, año de 1798*. Edició i estudi de Gonzalo Barrientos Alfageme. Asamblea de Extremadura, 1991 (2a ed.).

Toledo, conde de Alcaudete, vinieron los sitiados a rendirse y entregar las llaves el día doce de Octubre. Y estas mismas trajo el propio conde a esta santa casa en testimonio del patrocinio que siempre ha debido a esta santísima ymagen, a quien dedica, ofrece y consagra.

La segona es refereix a la campanya de 1717. El seu encapçalament és similar a l'anterior. Tot seguit relata els fets següents:

En diez y seis de Agosto de mil setecientos y diez y siete, después de haver los alemanes, que estaban sobre Belgrado, derrotado enteramente a los turcos, salieron de la plaza los enemigos el día siguiente a capitu[lar] por la trinchera donde estava de guardia don Antonio de Portugal y Toledo, conde de Alcaudete, y entregaron las llaves. Y éstas mismas, para que no perezca la memoria de este suceso, y en muestra de su devoción a esta santa ymagen, el propio conde se las dedica, ofrece y consagra.

Cal dir que el comte de Galve, pare del comte d'Alcaudete, retornà a la península després de la Pau de Viena. Alcaudete, però, després de la visita a Guadalupe que ambdues inscripcions confirmen, continuà a l'exili com a general del seu regiment. Morí a Praga el 1735.¹⁸

El ressò literari: l'«Epopeia panegírica»

Però el ressò de les campanyes imperials de 1716 i de 1717, en què es fonamentà la victòria, depassà de molt els àmbits estrictament militars. El podem constatar, com veurem, en iniciatives diverses de caràcter cronístic, literari i artístic, algunes de les quals van ser empreses per exiliats o des dels mateixos regnes hispànics, aleshores sota domini de Felip V. Entre les obres de l'exili destaca, per les seves dimensions i també pel seu interès, l'*Epopeia panegírica* del valencià Vicent Díaz de Sarralde. Aquesta llarga composició èpica, impresa a Nàpols el 1718, és formada per dos cants, que apleguen prop de dues-centes octaves, i ocupa 78 pàgines. El seu títol complet és:

*Epopeia panegírica de los célebres triumphos, victoriosos suzesos que, comandando las invictas armas de la Majestad Cesárea Católica del señor don Carlos de Austria, sexto emperador de Romanos, siempre agosto, y terzero de las Españas, monarca potentísimo, obtuvo de las huestes sarrazenas en las dos próximas pretéritas campañas de los años de 1716. – 1717. la acertada conducta de su alteza el serenísimo señor príncipe Eugenio de Saboya, theniente general de Su Majestad Cesárea Católica.*¹⁹

Díaz de Sarralde era valencià. Desconeixem el lloc i la data exactes de naixement, tot i que sabem que el 6 de desembre de 1690 va obtenir el batxillerat en dret civil.²⁰ El 1701 es proclamava «generoso, doctor en ambos derechos y abogado del real colegio de Valencia». Ho féu en l'encapçalament de la seva primera obra impresa, l'*Auto sacramental, historial y alegórico intitulado El Salvador en su imagen, derivado de la sagrada historia y prodigiosa venida del Santo Christo de San Salvador a la ciudad de Valencia*.²¹ L'obra era dedicada a Josep de Castellví i d'Alagó, primer marquès de Vilatorques.

El 1706, Vicent Díaz de Sarralde va esdevenir fiscal de l'Audiència de València de Carles III.²² Per aquest motiu, com tants altres austriacistes valencians, es va haver de refugiar a Barcelona el 1707, després de la batalla d'Almansa. L'historiador Narcís Feliu de la Peña l'esmenta entre els «valencianos que dexaron el Reyno de Valencia para seguir al rey Carlos III» als seus *Anales de Cataluña*, publicats a la capital del Principat el 1709.²³ També el bibliòfil Francesc Martí Grajales, en el seu treball, redactat a començament del segle XX, esmenta Díaz de Sarralde en la seva qualitat d'exiliat i el qualifica com a «fiscal del Consejo de Valencia y poeta muy inspirado». Els béns de Sarralde van ser se-

18. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 712.

19. Nàpols, impremta de Feliz Mosca, 1718. Hem consultat l'exemplar de l'Österreichische Nationalbibliothek (Viena) K. K. Hofbibliothek, signatura BE.10.X. 29. A la mateixa biblioteca n'hi ha un altre exemplar. Ambdós provenen, respectivament, de les biblioteques privades del príncep Eugeni de Savoia i de l'arquebisbe de València i president del Consell d'Espanya a Viena, Antoni Folch de Cardona. Les dues biblioteques van ser fons fundacionals de la Biblioteca Imperial de Viena, constituïda per Carles VI.

20. F. MARTÍ GRAJALES, *Ensayo de una bibliografía valenciana del siglo XVIII*, Diputació de València, València, 1987, 2 vols, vol. II, p. 896. El document l'anomena «Vicentius Serralde».

21. València, impremta de Francisco Mestre, 1701. Se'n conserva un exemplar a la Biblioteca de la Universitat de València, signatura BH Var. 205 (14).

22. V. GRAULLERA SANZ. «L'abolició dels furs. Els juristes valencians davant del nou orde jurídic i institucional». A: J. L. CERVERA, J. GAVARRA, E. MIRA (eds.), *La batalla d'Almansa. III Centenari*, València, 2007, pp. 167-185. C. PÉREZ APARICIO, *Canvi dinàstic i Guerra de Successió. La fi del Regne de València*. Tres i Quatre, València, 2008, II, pp. 418 i 533.

23. Vol. III, p. 630. L'anomena «don Vicente Díaz de Serralde, fiscal del Consejo de Valencia».

grestats per les autoritats borbòniques el 1711.²⁴En tot cas, Vicent Díaz de Sarralde es desplaçà posteriorment a Nàpols, on residia el 1718. A l'*Epopeia panegírica*, publicada en aquesta data, l'autor es presenta com a membre «*del Consejo de Su Majestad Cesárea Católica y alcalde de su real casa y corte*».

El text és encapçalat per una dedicatòria «*Al serenísimo señor príncipe Eugenio de Saboya y Piamonte*». Tot seguit, el «*Prólogo al lector*» descriu en prosa els principals esdeveniments de les campanyes de 1716 i de 1717, amb l'objectiu de facilitar la comprensió d'una composició poètica d'estètica barroca i, doncs, força recarregada. El mateix autor ho adverteix a la fi del pròleg:

Todas estas hazañas, lector benévolo, que te propongo en concertados números baxo el velo de algunas metáforas y no pocas alegorías matizadas con erudiciones, te las describo previas para que, si vivieres en clima tan remoto que la fama, al reportarte la noticia, la ubiere disminuido con la lontananza, halles en resumen, ya que no todo lo que abultaron, parte de lo que fueron. Como también para que los claros de esta narración te sirvan de luz en los oscuros de aquel poema; y entrambos quedemos con igual satisfacción: tú sin la ignorancia de lo que es la historia; y yo con la ciencia de que, habiéndome entendido, sólo me podrás acriminar los hierros propios y me habrás de indultar de los ajenos.

Com ja hem esmentat, el poema està dividit en dos cants, dedicats respectivament a les campanyes militars de 1716 i de 1717. Cada un d'ells es compon d'una octava inicial, o Argument, d'un nombre divers d'octaves numerades (86 i 98, respectivament) i d'un sonet final.

No es tracta ara de ressenyar-lo àmpliament. Ja ho hem fet en un altre lloc.²⁵ Però sí que ens volem aturar en dos episodis particularment emblemàtics, que marquen els punts culminants de les dues campanyes. Ens referim, respectivament, als setges de Temesvar de 1716 i de Belgrad de 1717.

Així, la capital del Banat és descrita en els termes següents:

*De edificios y muros tan gigante
Eleva Temesvar su altiva frente
Que las nubes le sirven de turbante;
Por esféricas bocas gime ardiente;
El duro pecho viste de diamante;
Sus pies ziñe Neptuno transparente;
Y con las verdes de Opis manos juntas
Esgrime vexetables, vivas puntas.*

Com en altres casos, és possible comparar el discurs poètic amb el text en prosa del mateix autor. Aquesta és la descripció, més o menys objectiva, que Díaz de Sarralde fa de Temesvar: «*Es Temesvar plaza importantísima, que, fundada sobre un campo paludoso, circundada de un lago profundo y zeñida después de una Palanca tubo en otros tiempos créditos de inespugnable*». I afegeix, en nota: «*Llaman Palanca a una estacada de árboles vivientes, tan unidos, enlazados y agudos que forma muro más defensible que el del terraplén más dilatado*». La victòria del setge es dirimia, doncs, en l'ocupació de la Palanca. L'autor ho expressa de nou en llenguatge poètic:

*Ya al ímpetu del hierro fulminado
La Palanca tenaz, viva muralla,
Su cuerpo herido muestra destroncado;
Donde el valiente aliento noble halla
Grande acción que la ubiera coronado
Sin conseguirla, sólo al intentalla.
Y si basta por timbre el emprendella,
¡O, qué gloria será la de obtenella!*

24. MARTÍ GRAJALES, *Ensayo...*, I, p. 10.

25. ALCOBERRO. «Presència i ecos...».

La descripció de Belgrad i del combat de les tropes imperials per conquerir-la no és menys acolorida ni menys vistosa:

*Nuevo mundo de infieles en Belgrado,
Que ya le ofrezte en lontananza el foro,
Objeto se permite dilatado,
Theatro del valor y del decoro;
En cuios homenajes desplegado
Su pendón fixará sin indecoro,
El ave de dos cuellos coronada
Que empuñó el zetro, que rigió la espada.*

[...] *De la Servia península, Belgrado
Capital y presidio, fuerte y rica,
Biforme población se á entronizado;
A quien la una Cybeles le rubrica,
A quien la otra Neptuno á circundado;
Y entre los elementos que complica
Se juzga incontrastable, aunque imprudente,
Con pie profundo, con altiva frente.*

De nou, la imatge poètica només pren ple sentit mitjançant l'explicació en prosa de l'autor:

Es Belgrado, capital de la provincia de la Servia, compuesta de dos ciudades, una térrea y otra aquaria, bien pertrechada de baluartes y medias lunas, y casi toda zeñida de entrambos ríos [Danubi i Sava].

El poema descriu, doncs, el setge de Belgrad i la batalla del 16 d'agost, que enfrontà els assetjants amb el gruix de l'exèrcit otomà que havia vingut a ajudar la ciutat. Preparada la nit abans («*la noche del día de la gloriosa Assumpción de María Santíssima*»), com es recorda al pròleg), la batalla es desenvolupa el dia «*festivo natal de los santos Roque y Jacinto*», amb una completa victòria cristiana. El text, que en aquest punt recorre de manera àmplia a la mitologia, explica la decisió d'Eugeni de plantar cara als nouvinguts:

*Quando el héroe prevé empeño atrevido
Que camina a tenerle circundado,
De fuertes enemigos oprimido,
Del ejército, a un tiempo, y de Belgrado,
Y entre esperar valiente y detenido,
Y entre invadir juicioso y alentado,
La idea, ya suspensa, ya agitada,
Fue pausa inquieta, su inquietud pausada.*

*Decreta lo mejor, que es no aguardarle;
Resuelve lo mejor, que es invadirle;
Que en dos tales intentos aclamarle
Suele el suceso a aquél, que prevenirle
Consigue, con saber anticiparle,
Logra sin detenerse a resistirle,
Y a adquirir el laurel sólo se ofrezte
Como persona que haze y no padeze.*

Una decisió, la d'Eugeni de Savoia, que resulta encertada, doncs, i que culmina altra vegada amb la fugida de l'exèrcit enemic i amb l'obtenció d'un botí fabulós:

*Terrores de los que huien más prudentes,
 Temiendo cruenta, executiva saña;
 Lamentos de los que osan más valientes
 De atropos resistir letal guadaña,
 Embarazan con pasos diligentes
 La cumbre, el valle, el bosque, la campaña;
 Del ayre ocupan anchurosos giros,
 Con ansias, quejas, ahogos y suspiros.*

*De Vulcano forjados instrumentos,
 De Marte y de Saturno municiones,
 En bronze y piel de Ulyses los concentos,
 Primavera de Flora en pavellones,
 De Ceres ministrados alimentos,
 Textidos de Minerva en los pendones,
 De Neptuno cavallos producidos,
 Al despojo cedieron los vencidos.*

Després de la batalla, Belgrad capitula el 18 d'agost. El 22 l'exèrcit imperial entra a la ciutat, tot culminant una campanya victoriosa:

*De dos soles aún no giros cavales
 Después de la victoria se cumplieron,
 Quando la plaza y fuerzas desiguales
 Los turcos con los mismos ofrecieron
 Pactos, que en Temesvar ya sus parciales
 De la piedad del héroe merecieron,
 Y corrió tan propicia su clemencia
 Quanto de ellos calmó la resistencia.*

*Ya prezes del contrato estipuladas,
 En quanto parecieron convenientes,
 Las tropas de tropheos coronadas
 Desalojando las vencidas gentes
 Las águilas arbolan tremoladas
 De baluartes y muros en las frentes,
 Y aclamando al gran Dios sus eficacias
 Le ofrezcan cultos y le alternan gracias.*

*Tres auroras duraron en Belgrado
 Los enemigos, con infausta estrella,
 En su dominio viendo reintegrado
 El pie triunphante de cesárea huella;
 En cuia possessión todo ocupado
 Le dexan, repitiendo su querella,
 De triste luto los semblantes llenos,
 Treinta mil combatientes agarenos.*

L'*Epopeia* de Díaz de Sarralde impressiona per les seves dimensions i per la seva temàtica, poc o molt perifèrica i fins exòtica. Però cal creure, per aquest mateix motiu, que va tenir un impacte molt escàs. Una llarga composició en llengua castellana publicada a l'exili napolità i dedicada a descriure una guerra situada en els confins de l'imperi germànic, ni més ni menys que a la llunyana Sèrbia, no podia generar un gran entusiasme. Afegim encara que el mercat peninsular es trobava totalment tancat a la correspondència amb les terres sota sobirania de Carles VI, cosa que ens

permet afirmar que el text probablement no va arribar mai als regnes hispànics, o que ho va fer en molt comptades dosis. Cal afegir que no hem trobat cap referència al poema de l'exiliat valencià en cap catàleg d'obres de biblioteques de l'Estat espanyol ni, per descomptat, en cap antologia literària en llengua castellana.

Remarquem, però, que el ressò de la Tercera Guerra Turca va donar lloc, si més no, a una relació publicada a la Barcelona de Felip V –com un tímid record de la publicística generada en la guerra precedent–: el *Diario de las operaciones del ejército del serenísimo señor archiduque de Austria, venido del campo de Petervaradín en 8 de Agosto 1716, y de Viena en 16*, que va publicar l'impressor Josep Teixidor.²⁶

Les conseqüències de la guerra als dominis dels Habsburg

Les conseqüències de la Tercera Guerra Turca per a l'Imperi Germànic van ser ingents. La concatenació del Tractat de Passarowitz i del cicle de Paus d'Utrecht, Rastatt i Baden van permetre un creixement desmesurat dels dominis en mans dels Habsburg. Aquests van assolir aleshores una superfície de 750.000 quilòmetres quadrats (és a dir, el 90 % de l'herència de Carles V) i una població de prop de disset milions d'habitants. D'aquests, cinc milions corresponien als estats italians annexats a Utrecht, i tan sols 150.000 als espais adquirits a Passarowitz –és a dir, el Banat de Temesvar, l'Eslavònia Oriental, la meitat nord de Sèrbia i la Petita Valàquia. Cal dir que de tots aquests territoris, tan sols el primer, el Banat de Temesvar, sobreviuria en mans imperials a la Quarta Guerra Turca.

Amb la victòria, la ciutat de Viena va créixer a un ritme espectacular, com també ho va fer la construcció de palaus, esglésies, hospitals i residències de veterans de guerra. Només durant la dècada de 1730 es van construir unes 240 residències aristocràtiques dins i fora de les muralles de Viena. Al Belvedere, el palau d'estiu del príncep Eugeni de Savoia, hi treballaven 1.300 operaris.²⁷

Però, com ja hem avançat, la Tercera Guerra Turca va atiar també els desigs de Felip V per recuperar les terres perdudes com a conseqüència de la Pau d'Utrecht. L'estiu de 1717 una important armada borbònica espanyola va salpar del port de Barcelona i va desembarcar a Sardenya. Els borbònics van ocupar l'illa en tan sols dos mesos. L'estiu següent l'estol borbònic va repetir la mateixa aventura a Sicília. Però aquest fet va irritar la totalitat d'Europa i va donar lloc a una coalició insòlita: la Quàdruple Aliança que aplegà conjuntament els vells aliats (Gran Bretanya, les Províncies Unides i l'Imperi) i la França del duc d'Orleans. La guerra (1718-1720) suposà l'única derrota de Felip V en el pla internacional.

Per als catalans, però, no tingué conseqüències gaire agradables. D'una banda, l'exili es va fer ressò del fet que la signatura del Tractat de Londres que suposà l'entrada de l'Imperi a l'Aliança (2 d'agost de 1718) va ser el primer reconeixement formal de Felip V com a rei d'Espanya per part de l'emperador Carles VI –en el que molt probablement era un exercici inevitable de *realpolitik*. D'altra banda, l'alçament de la guerrilla a l'interior del Principat per part de Pere Joan Barceló, *Carrasquet*, l'estiu de 1719, no va ser coronat amb l'objectiu de la recuperació de les Constitucions, com havien preconitzat molts dels seus seguidors. La guerrilla comptà amb diner i armament francès, i va assolir el domini d'una gran part del territori, fora de les grans capitals, en especial durant l'estiu de 1719. Tanmateix, a la fi, els fusellers de muntanya van retornar a les seves cases, inclosos en una amnistia pactada entre França i Espanya el 1720, sense resoldre el *cas dels catalans*. Carrasquet i alguns del seus oficials, però, van marxar aleshores a l'Imperi, on van continuar la seva lluita contra els Borbons.²⁸

Les conseqüències per a l'exili vienès: l'Hospital d'Espanyols i el Socors Diari

Ben mirat, però, la participació dels regiments hispànics a la Tercera Guerra Turca va permetre obrir Viena a l'exili popular i encetar dues iniciatives de gran transcendència social: d'una banda, la creació de l'Hospital d'Espanyols, que va tenir entre els ferits de guerra el seu primer grup d'usuaris més nombrós; d'altra banda, l'establiment del Socors Diari, que va permetre que un nombre important d'exiliats d'extracció popular poguessin cobrar una pensió sense haver d'abandonar la capital imperial.

Des de bon començament, l'administració imperial havia reservat Viena a un petit grapat de famílies aristocràtiques i d'alts funcionaris, que es feren càrrec del Consell d'Espanya i d'altres organismes àulics i que es van integrar plenament a la cort. La resta d'exiliats havien de residir als regnes originàriament hispànics, que, com hem vist, havien

26. Hem consultat l'exemplar de la Biblioteca de Catalunya. Fullets Bonsoms, 1003.

27. J. P. SPIELMAN, *The City and the Crown. Vienna and the Imperial Court 1600-1740*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 1993; INGRAO, *The Habsburg Monarchy...*

28. E. GIMÉNEZ LÓPEZ. «Conflicto armado con Francia y guerrilla austracista en Cataluña (1719-1720)», *Hispania*, LXV/2 (220), (2005), pp. 543-600; A. ALCOBERRO. «Crisi i consolidació de la Nova Planta borbònica (1719-1735)». A: J. ALBAREDA (ed.), *Una relació difícil. Catalunya i l'Espanya moderna*. Base, Barcelona, 2007, pp. 233-259; J. M. TORRAS I RIBÉ. «Efectes sobre Catalunya de les guerres d'Itàlia (1717-1719)». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, LII (2009-2010), pp. 217-235.

passat a ser dominis de Carles VI amb la Pau d'Utrecht. El primer signe evident del canvi de tendència en aquest punt va ser la construcció de l'Hospital d'Espanyols.

Com ja hem explicat en una altra ocasió,²⁹ el nou hospital es començà a construir el 1717. Un any després, el febrer de 1718, hi van ingressar els primers pacients. La construcció de l'hospital comptà amb el decisiu suport econòmic imperial i amb un entusiasta equip humà format per Maurici Andreu, catedràtic de teologia a la Universitat de Barcelona, Ramon Vinyes, cirurgià de Vic, Esteve Mascaró, vicari, i els metges Nicolau Cerdanya, Josep Pujol i Gabriel Joli. Cerdanya en va ser el primer director i està enterrat en un lloc destacat a l'església de la Mercè.

La creació de l'hospital obeí a una doble necessitat. D'una banda, eren molts els exiliats ferits o que arrossegaven malalties; aquest col·lectiu s'amplià aleshores, com hem vist, a causa de la Tercera Guerra Turca. D'altra banda, les enormes diferències de llengua feien molt difícil que els pacients hispànics s'adrecessin a l'Hospital de Viena, de titularitat municipal.

L'edifici es dividí en tres naus, destinades respectivament a homes, dones i folls. L'església, obra del gran arquitecte Anton Ospel, va ser edificada a partir de 1722 i va ser consagrada dos anys més tard. Encara avui manté el nom de Santa Maria de Mercede i la seva decoració original, tot i que contemporàniament n'ha desaparegut la imatge de la Mare de Déu de la Mercè, que presidia l'altar major. Els altars laterals són dedicats respectivament a sant Genís, o Genaro (en representació del regne de Nàpols), sant Carles Borromeo (Milà), santa Rosolea (Sicília) i sant Pere (Flandes). També hi ha una imatge lateral de Santa Eulàlia. Segons dades de Francesc de Castellví, l'Hospital va atendre en els seus primers quinze anys de funcionament un total de 2.427 pacients, tots ells originaris dels regnes hispànics.

D'altra banda, el febrer de 1719 es creà el Socors Diari, que era pagat a Viena mitjançant la secretaria per a la negociació de Nàpols del Consell d'Espanya. Aquesta mesura suposà, de fet, el reconeixement de la presència d'exiliats d'origen humil a la capital imperial, un fet que fins aleshores s'havia intentat impedir. El 1725, cobraven la pensió un total de 342 caps de casa. Les pensions es distribuïen per grups. El més elevat, assimilat al rang de coronel jubilat, ascendia a 45 florins mensuals (540 florins anuals), mentre que el més baix era de tres florins i mig (42 florins anuals). Cal assenyalar, per contrast, que algunes de les grans pensions pagades per la delegació d'espanyols de Viena arribaven als 6.000 i als 8.000 florins anuals. Amb la Tercera Guerra Turca, doncs, l'exili hispànic a Viena va assolir una coloració força més interclassista i popular.

Els regiments hispànics, després de la guerra

Només una breu nota sobre l'evolució dels regiments hispànics. Com assenyala de nou Francesc de Castellví, després de la Tercera Guerra Turca, els regiments espanyols van ser objecte d'una important reforma. A Daroc (Hongria), el 19 de novembre de 1721 els tres regiments de cavalleria es fusionaren en un de sol de cuirasses, constituït al peu alemany (de 1.094 homes).³⁰ El seu comandament va ser encarregat al comte de Galve. Tanmateix, quan aquest retornà a la península, com a conseqüència de la signatura de la Pau de Viena, el regiment va ser concedit a Gaspar de Córdova, que encara el comandava a començament de la dècada de 1740. A començament del segle xx, el regiment continuava actiu, amb el nom de regiment de Dragons Nr. 5.³¹

També el 1721, a Belgrad, els dos regiments d'infanteria es van fusionar en un de sol, al peu imperial, sota el comandament del comte d'Alcaudete. Quan aquest morí, el 1735 a Praga, el regiment va passar a mans de Juan Jacinto Vázquez y Vargas,³² que apareix també en els documents com a comte Vázquez o comte de Pinos. N'era coronel governador Joan Jansà, que uns anys abans havia assolit també la intitolació de comte i que morí a Viena el setembre de 1741.³³ El general Vázquez ja aleshores era vidu de Maria Ignàcia Vilana-Perles i Verneda, filla del marquès de Rialp, el que havia estat totpoderós secretari d'Estat i de Despatx Universal de Carles III a Barcelona i a Viena. D'aquella unió en sobrevivia un únic fill, Antoni, que és esmentat als dos testaments del marquès reproduïts per Ernest Lluç; en ambdós s'encarrega a Vázquez la tasca de marmessor testamentari.³⁴ A la mort de Vázquez, el regiment va passar a Juan Manuel Luzán. El 1749 n'era coronel governador Antonio Velasco de Liedena. El 1796 va ser absorbit per un regiment alemany.³⁵ Tanmateix, és lògic suposar que ja molt anteriorment havia seguit un procés de germanització.

No podem aportar notícies sobre la intervenció d'aquests dos regiments a la Quarta Guerra Turca (1737-1739), però sembla prou evident que hi van participar.

29. ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, vol. I, pp. 196-200.

30. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 580; vol. IV, p. 691.

31. M. A. FREIHERRN VON WREDE, *Geschichte der K. un K. Wermach*, vol. III, Viena, 1901, pp. 190-561.

32. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 712.

33. ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, vol. II, p. 104; J. BERENQUER. «Els oficials de l'exèrcit austriacista...», pp. 195-238.

34. E. LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: teoria i acció austriacistes*, Eumo ed., Vic, 2000, pp. 180-189.

35. FREIHERRN VON WREDE, *Geschichte...*, vol. II. Viena, 1898, pp. 190-191.

La Nova Barcelona del Banat de Temesvar

La creació d'una colònia per als exiliats hispànics, anomenada Nova Barcelona, al Banat de Temesvar, constitueix un dels episodis més sorprenents de l'exili i una de les darreres conseqüències de les adquisicions territorials obtingudes amb la Tercera Guerra Turca. Hi hem dedicat algunes pàgines.³⁶ Aquí tan sols n'apuntarem alguns dels seus trets centrals, amb una especial incidència en les característiques del col·lectiu desplaçat.

L'ocupació de Nàpols i Sicília per part de les tropes de Felip V, el 1734, forçà la reemigració de molts dels exiliats. Cal tenir en compte que el Regne de Nàpols era on residia la major part d'aquest col·lectiu. La seva arribada a Viena, vint anys després de la seva partença de Barcelona, va provocar de nou greus problemes d'assistència. La pèrdua de Nàpols va suposar també el tancament del Consell d'Espanya, per la qual cosa tots els que en depenien a la capital imperial –funcionaris civils i pensionistes– es van trobar sense cap ingrés regular. En aquest context, l'administració imperial va desenterrar un projecte concebut ja dècades abans: el d'enviar una porció important de l'exili hispànic a les terres de nova colonització, que havien estat conquerides amb la Tercera Guerra Turca.

El Banat de Temesvar, amb capital a Temesvar (actual Timisoara), és una regió geogràfica absolutament plana delimitada pel riu Danubi i els seus afluents Tisza i Maros i solcada per altres rius menors. El territori va ser inclòs dins la *Militargrenze*, o Frontera Militar, una àrea governada directament per la Hofkammer (o Cambra Imperial) i el Kriegsrat (o Consell de Guerra), amb seu a Viena. Per aquest motiu, en aquesta regió no hi havia cap mena de prohibició d'estrangeria. Des de la dècada de 1720, l'administració imperial hi va fomentar l'emigració d'habitants dels diversos dominis dels Habsburg. Una gran part dels emigrants eren camperols alemanys molt joves, que sovint s'acabaven de casar en iniciar el viatge. I l'esquer que els movia era l'accés a la propietat de la terra, al qual tenien dret després d'alguns anys de treballar-la.

En aquest context, el projecte de construir una «nova pàtria» per als exiliats hispànics podia semblar fins a un cert punt raonable. El col·lectiu disposaria de terres on poder desenvolupar-se. I, en contrapartida, aquesta regió de frontera de l'Imperi comptaria amb un nou contingent de persones d'una fidelitat provada. La coloració ètnica diversa del Banat de Temesvar –que, de fet, s'ha mantingut fins als nostres dies– semblava, d'altra banda, un marc adequat per a l'establiment d'un nou grup nacional.

L'acord de creació de la nova colònia es va prendre en la conferència imperial celebrada el 4 d'octubre de 1734. El primer contingent d'exiliats es traslladà al Banat un any més tard, a la tardor de 1735. Com en la resta de casos, en coneixem la llista dels desplaçats, ja que es tractà d'una emigració d'estat. Eren en total 325 persones, un terç de les quals eren infants. El trasllat es realitzà amb barques a través del riu Danubi, amb una escala breu a Buda i arribada a Belgrad. D'altres combois s'hi afegiren a la primavera i a l'estiu de 1736. En aquesta darrera data, la colònia hispànica assolí la xifra de prop de vuit-centes persones, una quantitat que ja no seria superada posteriorment. La concentració de persones accelerà els treballs de construcció de la nova localitat. Els exiliats hispànics es van concentrar a Beckerek (Gross-Betschkerek en alemany, Nagy Beckskerek en hongarès i Veliki Beckerek en serbi). La Nova Barcelona que es fundà en aquest indret correspon avui a la localitat de Zrenjanin, a la regió autònoma de la Voivodina (República de Sèrbia).

Podem afegir algunes dades sobre la composició social de la població nouvinguda, i també sobre les activitats econòmiques que s'hi desenvoluparen. Així, alguns llistats de nous colonistes, que especifiquen algunes de les seves dades personals, ens situen davant una radiografia força acurada de la problemàtica de l'exili d'aleshores. La majoria dels nouvinguts eren catalans del Principat. També hi havia, però, una presència significativa de valencians i aragonesos i alguns provinents de la Corona de Castella. Els italians (sobretot napolitans i sicilians) se situaven entre el 10 i el 15%. Per grups d'edat, calculats mitjançant talls decennals, els grups més nombrosos corresponien, per aquest ordre, als qui es trobaven a la quarantena, la cinquantena i la seixantena. Resulten força nombroses les famílies formades per només dos membres, i també les persones soles, vidus o vídues. Tanmateix, en sentit contrari, cal destacar que els infants de la colònia van ser uns 250, és a dir, prop d'un terç del total d'habitants.

En tot cas, l'emigració al Banat de Temesvar no aixecà precisament passions. Els que efectivament hi participaren ho van fer perquè el viatge esdevingué una condició imprescindible per poder recuperar les pensions imperials. Així, tots els que disposaven d'altres vies d'ingressos, o que pogueren comptar amb l'ajut directe d'amics o familiars, no van participar en aquell experiment. En aquestes condicions, el nombre de persones malaltes, ferides o impedides resultà excepcionalment alt, com constata la mateixa documentació imperial. No cal dir que el model d'emigrant que estem dibuixant no té res a veure amb el que correspon a qualsevol empresa assenyada de colonització. A diferència de la resta de ciutats construïdes al Banat, poblades per parelles de camperols joves, la població de la Nova Barcelona es revela essencialment envellida i amb escasses probabilitats d'èxit.

36. A. ALCOBERRO. «L'exili austriacista i la Nova Barcelona del Banat de Temesvar: teoria i pràctica», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XLVIII (2001-2002), pp. 93-112; *La «Nova Barcelona» del Danubi. La ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió*. Rafael Dalmau ed., Barcelona, 2011.

A tot plegat cal afegir-hi les particularitats físiques de Beckerek, un àmbit on ja havia fracassat una primera repoblació germànica el 1722. El territori, bé que amb grans virtualitats agrícoles, era aleshores una zona d'aiguamolls i de terres baixes que s'inundaven periòdicament amb la crescuda dels rius. En aquest sentit, tots els testimonis ens han deixat plena constància del «contagi continuat» que perseguí la colònia, i que hi provocà una mortalitat inusitada. No ens ha de sorprendre, doncs, que la majoria de colonistes, i també d'exiliats que restaren a Viena, consideressin aquell experiment repoblador com un autèntic desterrament forçat –i que utilitzessin totes les armes al seu abast, des de la protesta escrita fins a la resistència passiva, per intentar aturar-lo. Tanmateix, el fracàs de la Nova Barcelona va ser també per una causa conjuntural, l'esclat de la Quarta Guerra Turca (1737-1739), que situà de nou el Banat en primera línia de foc.

La reemigració vers Buda s'inicià a l'estiu de 1737. El darrer trasllat del qual tenim constància correspon al juny de 1738. Era conduït pel pare trinitari castellà Alonso de Brihuega. El componien trenta-tres persones, la majoria vídues i orfes.

A la fi de la dècada de 1740, alguns d'aquests colonistes encara cobraven una pensió adscrita a l'Hospital d'Espanyols de Viena. Però l'exili, com a col·lectiu amb uns àmbits de sociabilitat comuns i uns elements d'identitat propis, s'anava dissolent. N'eren la causa els tres fenòmens d'erosió que acompanyen invariablement qualsevol desplaçament forçat: la mort de les persones grans, el retorn a les terres d'origen i la dissolució en les terres d'acollida mitjançant matrimonis mixtos.